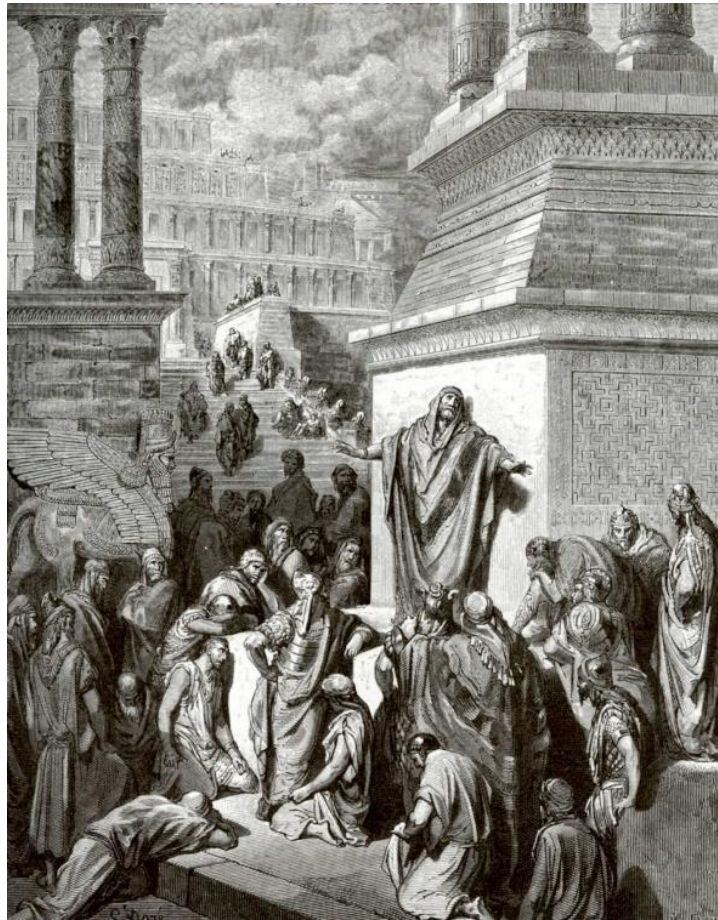

Zondag 30 juni

***Ga mee
Voeg jouw verhaal bij de verhalen***

Het berouw van God

(Jona II)

Dorpskerk - Blaricum

Voorganger: ds. Jurjen Zeilstra

Inleiding

Sommige verhalen kennen wij te goed. Wij zouden van pure verbijstering van onze stoelen moeten vallen, wanneer na een betrekkelijk stom preekje van Jona, die hele heidense stad Nineve zich, inclusief de dieren (!), bekeert tot de God van Israël. Wat kan hiervan de betekenis zijn?

Schriftlezing Oude Testament: Jona 3

Tweede Schriftlezing: Genesis 6, 5-8

Schriftlezing Evangelie: Lucas 10, 1-16

Prediking

Gemeente van Christus, aanvankelijk weigerde de profeet Jona om naar Nineve te gaan en dat is heel begrijpelijk. Wat moet hij als profeet van Israël met deze rare opdracht? Hij hoeft er echt niet op te rekenen dat hij in de hoofdstad van het Assyrische rijk, dat ooit de Tien Stammen wegvoerde om nooit meer terug te keren, met applaus zal worden ontvangen. Sterker nog, zegt God in hoofdstuk 1 van het Jonaboekje zelf niet dat Jona de stad Nineve moet aanklagen, want, staat daar '...het kwaad dat ze daar doen is ten hemel schreiend.'¹ Tekenend voor het Jonaverhaal is dat er niet bij staat wát ze daar in Nineve nu zo verkeerd doen. Dit is het hol van de leeuw van het kwaad. Daar gaat het om. Zo komt het tot die collectieve veroordeling van de hele samenleving.

Maar hebben we ook niet andere bijbelverhalen over zo'n soort situatie? We moeten misschien denken aan de totale verwerping van de complete mensheid aan de vooravond van de zondvloed in Genesis 6. God heeft dan spijt dat hij de mensen ooit heeft geschapen. God voelt zich door het onrecht van de mensen persoonlijk gekwetst.² En wat denkt u van de gedachte die God deelt met Abraham aan de vooravond van de ondergang van Sodom? Hij gaat bij Abraham als bij een vriend op bezoek en wordt gastvrij ontvangen. Het contrast kon niet groter zijn wanneer daarna Sodom als pleisterplaats wordt aangedaan. Dan worden de boden van God bijna verkracht en gelynacht. Tot zover gastvrijheid.

Daarom zei de Heer: 'Er zijn ernstige beschuldigingen geuit tegen Sodom en Gomorra, hun zonden zijn ongehoord groot. Ik zal ernaartoe gaan om te zien of de klachten die ik over hen heb gehoord gegrond zijn en zij verwoesting over zich hebben afgeroepen. Dat wil Ik weten.'³

De God van Israël is de grote opdrachtgever tot gerechtigheid en Hij wil wéten van ongerechtigheid, sluit zijn ogen niet voor het lijden daardoor van het kleinste kind. Zijn rijk van vrede kan niet buiten de gerechtigheid om worden gedacht of gebouwd. Wij mogen zelf, terwijl we om ons heen kijken, de consequenties trekken. Gerechtigheid, 'tsedaka', dat staat iedere gelovige in het hart geschreven, zoals de

¹ Jona 1,2.

² Genesis 6, 5-7.

³ Genesis 18,21.

Tien Geboden in de tafelen der wet. Dat geeft te denken. En toch, aan het einde van het verhaal van de zondvloed en de ark lezen we óók, dat God spreekt, bij het offer van de rechtvaardige Noach:

Nooit weer zal ik de aarde vervloeken vanwege de mens, want alles wat de mens uitdenkt, van zijn jeugd af aan, is nu eenmaal slecht. Nooit weer zal ik alles wat leeft doden, zoals ik nu heb gedaan. Zolang de aarde bestaat, zal er een tijd zijn om te zaaien en een tijd om te oogsten, zal er koude zijn en hitte, zomer en winter, dag en nacht – nooit komt daar een einde aan.⁴

Maar waar de profeet Jona, na zijn eigen redding door de vis die God beschikte, toe in staat is, dat blijkt geen boodschap van vrede, maar louter onversneden oordeelsprediking te zijn, gedreven door morele verontwaardiging als Leitmotiv. Haarscherp ziet hij wat er fout is. Het onrecht staat op zijn netvlies gebrand en door het feit dat mensen nu eenmaal slecht zijn laat een nu plotseling gedreven Jona zich niet hinderen. En met de moralistische verbeterheid van een extremistisch terrorist gaat hij het de inwoners van Nineve vertellen, dat de stad zal worden vernietigd, onvoorwaardelijk:

Nog veertig dagen, dan wordt Nineve weggevaagd!⁵

Meer zegt hij niet. Meer woorden vindt hij verspilling. Dit is de hele verkondiging van Jona. Daar hebben zijn toehoorders het mee te doen. Niet bepaald communicatief verantwoord. Het is niet eens een voorwaardelijk oordeel. Zoals Jona het verwoordt is dit gewoon wat er gaat gebeuren, punt. Je kunt je afvragen wat de zin is van zo'n boetepreek. Van geen enkele andere bijbelse profeet wordt ons zo'n karikaturale, ongenueanceerde, donderpreek gemeld. Waar bij andere profetenboeken duidende, waarschuwende en bemoedigende woorden de kern vormen, waaromheen een profetenverhaal van hoop op andere tijden wordt verteld, is het boekje Jona opgebouwd als een spiegelverhaal voor de lezer, rondom het thema van het leven in een onrechtvaardige wereld.

Maar de uitwerking van de woorden van Jona is verbluffend. Het mag dan een slechte preek zijn, de hele stad bekeert zich prompt. Tot de stomme verbazing van Jona zelf, wordt er naar hem geluisterd. Dit is niets anders dan een sterk staaltje Joodse humor. Het is alsof de schrijver maar wil zeggen: Stel je nu eens voor dat de hele wereld plotseling naar jou luistert. Alles waarvan jij ooit hebt vastgesteld dat het verkeerd is, dat wordt ineens door iedereen beseft en onderkend. Stel je voor dat mensen in jouw woorden plotseling Gods Woord verstaan. Stel je voor dat mensen inzien dat jij gelijk hebt en zich tot God bekeren, ophouden met hun slechte praktijken, wat dan...?

Waar het nu om gaat is hoe Jona vervolgens zelf daar dan weer op gaat reageren. Kan hij die zelf gered is uiteindelijk ook blij zijn met de redding van anderen? Heeft hij Abraham niet horen pleiten voor Sodom?⁶ Wat Jona gaat leren is dat het van meet af aan niet ging om het gelijk van Jona, maar om de liefde van God en zijn gerechtigheid.

⁴ Genesis 8, 21-22.

⁵ Jona 3,4b.

⁶ Genesis 18, 22-33.

Israël werkt in het profetenverhaal van Jona een razend moeilijk dilemma uit. Van onrecht weten en oordelen is één, van vergeving, naastenliefde en gastvrijheid weten is twee. Beide vinden bij God hun evenwicht. Binnen de bijbel is dit een groeiend inzicht. Vandaar dat God, wonderlijk om te zeggen, in dit verhaal opnieuw getekend wordt als een god die berouw kan hebben. God heeft berouw, nu niet omdat Hij mensen heeft geschapen zoals aan de vooravond van de zondvloed, maar Hij heeft berouw omdat hij hen wilde vernietigen, zoals ná de zondvloed.⁷ God komt op zijn oordeel terug, onder de indruk van de nederige houding die de mensen hebben aangenomen, en Hij spaart Nineve, inclusief de dieren.

Er bestaat onder bijbelgeleerden een hele discussie over de vraag of God wel berouw kan hebben, immers God is toch altijd dezelfde en niet aan willekeur en grillige verandering en stemmingen onderhevig?⁸ Dat laatste lijkt mij juist. Maar God te gaan zien als een onbeweeglijke, niet te vermurwen wrede rechter, lijkt mij evenmin te kloppen. Juist in het verhaal van Jona wordt God getekend als gevoelig voor de houding van mensen. In dit verband vinden nederigheid, inkeer en gebed hun waarde. Wat betrouwbaar en onveranderlijk is, dat zijn Gods liefde en zijn verlangen naar gerechtigheid en vrede.

Dat verlangen, onlosmakelijk verbonden met God, kán en mag niet besloten blijven in Israël. Gods mensenliefde strekt zich naar de hele mensheid, ja de hele schepping uit. Als Jezus zijn leerlingen erop uit stuurt, geeft hij hun zijn vredesgroet mee als eerste woord. Sommige teksten spreken van 70 uitgezondenen, dan heeft de schrijver als doelgroep alle volken der wereld in gedachten. Dat waren er, dacht men toen 70. Andere teksten spreken van 72. In Genesis 10 vinden we, vlak na de zondvloed, een lijst van 72 volken. Het zijn symbolische getallen. Het zijn er natuurlijk in werkelijkheid veel meer. Terwijl er een kleine 200 landen lid zijn van de Verenigde Naties, is het goed om te bedenken dat er tussen de 6000 en 7000 talen in de wereld gesproken worden.

Jezus heeft aan een rijke oogst gedacht. Om die op het spoor te komen zond hij zijn leerlingen uit, zonder geld, koffers of extra schoeisel. Juist zo zouden ze kans hebben op het beleven van gastvrijheid, ja, van gastvriendschap over en weer. En gastvrijheid is de bijbelse voorwaarde voor een Godsontmoeting.⁹ Dat het daar echt niet altijd van komt is duidelijk, niet alleen toen, maar ook nu. Als wij maar blijven beseffen wie het is die ons zendt en waartoe.

Amen.

Uitzending en zegen

⁷ Jona 3,10 (Vertaling NBG 1951): ‘Toen God zag wat zij deden, hoe zij zich bekeerden van hun boze weg, berouwde het God over kwaad dat Hij bedreigd had hun te zullen aandoen, en Hij deed het niet.’

⁸ Vgl. Berkhof, H., *Christelijk geloof. Een inleiding tot de geloofsleer*, Nijkerk 1985, 144-145. De mogelijkheid van verandering is juist een betrouwbare eigenschap van God, zegt ook de Oudtestamenticus Von Rad:

‘Gedenket nicht an das Alte und achtet nicht auf das Vorige! Denn siehe, ICH wille in Neues machen.’ (Jesaja 43,18) motto Rad, G. von, *Theologie des Alten Testaments*, II, *Die Theologie der prophetischen Überlieferungen Israels*, München 1962. Vgl. Genesis 6,6; Exodus 32, 10-14; Richteren 2,18; 1 Samuel 15,11; 1 Koningen 21,15; Psalm 106,45; Amos 7, 3 en 6; Joël 2,13.

⁹ Vgl. Matteüs 25, 31-46.

Gaat u vanhier, besef het gezegende mensen te zijn. Ook al moet je je begeven in het hol van een leeuw, ook jij kunt in de veerkracht van de Geest, een ambassadeur zijn van Gods mensenliefde en bouwen aan gerechtigheid.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God,
de verbondenheid met de heilige Geest
is en blijft met jullie allen.

Afbeelding: Prediking van Jona te Ninevé, gravure Gustave Doré, 1877.

